

Сравнителен план на теренно изследване “Електоратът на Атака”

(Златица-Несебър)

доц. д-р Соня Хинкова

След обобщаване на материалите от теренно изследване на електората на партия “Атака”, проведено през юни в Златица и през септември в Несебър могат да се открият някои общи характеристики и да се изведат специфични черти на избирателите на “Атака” в двата града. Разбира се изводите съдържат цялата условност на една не представителна извадка на обществото, защото броя на анкетираните е ограничен. Това е резултат от ясно откритата “стеснителност” на избирателите на “Атака” да заявят своя избор. Склонни да говорят за своите партийни предпочитания се оказаха предимно активистите и в двата града – в Златица повече, отколкото в Несебър. Трябва да се изтъкне, че двата града бяха избрани поради големия брой гласували за “Атака” на парламентарните избори. Вотът беше потвърден и на президентските, които се проведеха през есента на 2006 г., т.е. след приключване на теренното изследване. Това обстоятелство определено ме изненада, поради факта, че значителна част от избирателите в България все още са съдържани да заявят и коментират своя избор. В същото време потвърди съмнението ми, че именно избирателите на “Атака” са хора с консервативни нагласи, традиционно мислени и устойчиви стереотипи от политическа действителност, за която се надяваме, че е изживяна.

Първото ниво на прилики и различия може да се изведе от характерните особености на населеното място. **Златица** е малко балканско градче, разположено между Стара планина и Средна гора по направление на подбалканската ж.п. линия София-Бургас. Намира се на 70 км. от София, което прави **жителите му комуникативни и обвързани с големия град**, предимно като пътуващи ежедневно – “по работа” или “на пазар”. Същевременно в Златица има повече история отколкото съвременност, която изгражда самочувствието и локалния патриотизъм на населението. Златица е старо селище съществувало под това име от XIII-IV век, а жителите на града се гордеят, че са потомци на героични хора.¹ Сведения за града под името Излади /каза/ има в османските регистри от 1668 г. Историческото минало обаче се познава и цени от малко хора, защото в настоящето **в Златица има много преселници отвън**. По възрастните сред анкетираните изтъкват, че родовете им са се преселили след Априлското въстание от Петрич, Оборище или Панагюрище. Така те се разграничават от преобладаващото турско население на града преди Освобождението.² “Съвременните” преселници са млади хора от околните села или ромски фамилии, тъй като градчето е родното място на Цветелин Кънчев и там на всеки две седмици се провежда ромския съд – мешерето. Временно или постоянно живеят и работници в рудодобивната промишленост в района, която е традиционен поминък, и същевременно

предоставя добри възможности за работа в настоящето. Последните две споменати групи имат по-добри финансови възможности и по-висок стандарт и формират дилемата “ние – те”.

Несебър – едва ли има нужда от представяне един град на морето, който има **историческа слава и привлекателност в съвременността**, като туристическа дестинация. Градът е един от най-древните в България.³ В настоящето е обявен за културен паметник от ЮНЕСКО и е съхранил много от културните пластове на дългата история. Тези обстоятелства създават **силен локален патриотизъм**, който откроява противопоставянето на местни и пришълци в много по-голяма степен, отколкото в Златица. “Градът” се нарича само старата част на Несебър, а новия град, който е много по-голям е “квартала”. Всички заедно от града и квартала са недоволни от “хората от вън”, които са ги оцетили. Това според анкетиранията са “софиянци и пловдивчани”, които са отнели земите им и възможностите за бизнес”, а според думите на една от активистките на “Атака” – “пречат на другите”. Всъщност местното население е продало своите земеделски земи, където сега масово се строят хотели и са получили значителни средства, но в сравнение с парите на пришълците, които строят големите туристически комплекси - не са достатъчно. Според анкетиранията само тесен кръг от местните хора, овластени на общинско равнище и обвързани с различни групировки имат стандарт, като пришълците. Конкретно изтъкват и хората около кмета и общинските съветници, които също са обособени в група, която “оцетява” другите. Те са групата на “познатите – чужди”, които предизвикват най-силното недоволство

От направените наблюдения, като **прилика** в локалните характеристики може да се изведе съществуването на **ярко социално разслоение и в двете населени места, което обаче в Златица е етнически оцветено**

В обобщение могат да се изведат следните **характеристики** в сравнителен план

1. историческа памет

- в Несебър **силно развита**, подхранвана от съвременния туризъм
- в Златица **слабо изразена**, с инцидентно отношение към “славното” минало

2. стандарт на населението

- В Несебър **висок**, и гражданите и статистиката посочват града, като едно от най-богатите селища в България. Общината е една от малкото, която внася, а не взема от държавния бюджет
- в Златица **нисък** в представите на хората и по статистика. Според анкетиранията богати са само ромските фамилии, заселили се през последните десет години.

3. отношение към малцинствата

- в Несебър – **толерантност**, поради гръцките корени на значителна част от населението. Дори част от активистите на Атака се представят като дискриминирани по етнически причини преди 1989 г. Едната от тях не е успяла да учи в езикова гимназия, защото е гъркиня, а друга подчертава, че в къщи са говорили на български, въпреки че баща ѝ е грък от Поморие, защото е било “опасно” да се заяви гръцката принадлежност. Няма изразено отрицателно отношение към ромите, защото трудно се идентифицират като обособена група в Несебър.

- в Златица – **нетърпимост**, особено към ромите от които се страхуват. Анкетиранияте говорят за отвлечения на момичета, малтретиране, прогонване на българското население от града. Възмущават се от техния бизнес, който е в сферата на сивата икономика.⁴ Говорят за големите къщи на ромските старейшини. За контрол на информацията в града – местното радио е на Цветелин Кънчев. За влияние върху институциите – община, съд.

4. **Произход и социален статус на активистите на Атака** е онази характеристика на избирателите, в която може да се открият най-много общи черти. И в Златица и в Несебър това са **хора в зряла възраст** – пенсионери или в предпенсионна възраст; бивши партийни или профсъюзни дейатели, **обвързани с партийната номенклатура на БКП**. Те обаче могат да бъдат характеризирани като “трети ешалон”, т.е. ползвали са облаги, но не достатъчно. Съхранили са **романтично отношение към “преди”**- за тях това е по-доброто време за живеене. “Имало е сигурност и справедливост”, според повечето от анкетиранияте. Сега се чувстват оцетени и обидени. Устойчива характеристика на активистите на Атака е и **“родовата” обвързаност с комунистическите идеи**. Техните родители са загинали във войната – Златица, те самите са отгледани в сиропиталище и партията е заменила семейството. Благодарение на нея са се изучили, спортували са активно, пътували са в чужбина. В Несебър – родителите са основавали ТКЗС и БЗНС и са “градили” социализма, в който децата им са били “надеждни хора”. Наследниците на тези хора, които днес гласуват за “Атака” **са участвали в социалния градеж** – основатели на Слънчев бряг, работили в Кореком. Това изгражда тяхната увереност че са “хора, които са способни, но са били изиграни от живота” Чувстват се оцетени, защото са загубили социални привилегии. От тук идва **усещането, че сега са отхвърлени и недоволството от държавата, която вече не се грижи за тях**. В повечето от проведените разговори с анкетиранияте ясно се откроява обидата, гнева и страха от настоящето. И това са чувства, които изграждат общност – избирателите на Атака.
5. **Страхът** е обединяващата позиция, но при активистите той е **мотивация за действията им**. Като обвързани с партийната номенклатура на БКП за тях страхът е **стереотип на поведение**, а

социалната репресия е закономерност. Те разбират защо техните съмишленици не желаят да говорят, че са последователи на Атака и ги оправдават. Според тях, ако заявят открито своята позиция ще бъдат уволнени или преследвани от “другите” – богатите, овластените, циганите. Чувстват се застрашени, дори от своите съпартийци, защото и те “като тях са бедни хора и не могат да помогнат”.

6. По интересно е да се търси обяснение за **скрития вот за Атака**, който е своеобразна проекция на страха. Той също е обща характеристика на избирателя и тук няма локални особености. От 800 души, гласували за Атака в Златица само около 10 бяха готови да говорят за своя избор. Няма организирана местна структура на Атака. Активистите сами са се определили като “лидери”. В Несебър още по-малко хора открито заявиха своите предпочитания. Въпреки значителния брой гласували в местната организация на Атака членува 77 души, основно във възрастовата група между 55-70 години. Но дори активистите не пожелаха да организират контакти със своите съпартийци, с обяснението че никой няма да говори защото ще бъде уволнен. “Младите не са склонни да заявят предпочитанията си защото кмета ще ги преследва”. “Ако Волен Сидеров дойде в Несебър няма да съберат хора да го посрещнат” В това отношение може да се открие още една обща характеристика – **избирателите на Атака са “жертви”**. Те са онази социална група, която има ограничена житейска перспектива по различни причини. Най-важната обаче е извън тях – в държавата, управляващите, богатите, различните.
7. Обща характеристика на избирателите на Атака в Златица и Несебър е **безкритичното приемане на лидера Волен Сидеров**. Те му вярват и го обичат в повечето случаи без резерви. Не приемат информация, която го злепоставя, според тях е манипулативна. “Семействеността в Атака е нормална и позитивна”. Чувстват се лично обидени от “злословията” за него. Този тип отношение е по-характерен за жените-избирателки на Атака. Харесват демонстративното му поведение защото е “силен мъж”. Една от анкетираните активистки твърди - “Той е третия чист българин след Левски и Стамболийски. Заложил си е главата и ние го следваме”. При малка част от избирателите на Атака инцидентно се промъкват съмнения спрямо Волен Сидеров, но и те подозират, че има заговори срещу него. Отношението към лидера може да се характеризира като още една проекция на страха. Той обаче не е от него, а за него.
8. В разговорите с избирателите на Атака и в Златица и в Несебър се открие още една обща характеристика – **русофилство**. Повечето от анкетираните обичат и вярват на Русия. Естествено в контекста на утвърдената дилема в българското общество НАТО-Русия те имат антинатовски позиции. Заявяват краен, агресивен, тенденциозен антиамериканизъм. “Базите са опасни за сигурността на България, защото там има американски ракети, които са насочени срещу Русия.” – твърди един от анкетираните в Златица. Възхищават се от руските

войници, които са “умирали за Сталин” и дори имат надежди, че “отново могат да ни спасят”

В извеждането на прилики и разлики, наблюдавани при теренното изследване в Златица и Несебър, се оформя преди всичко изводът за житейско, социално и образователно многообразие при хората, които гласуват за “Атака”. Различните избиратели, обаче се сближават и оформят социалната група на недоволните. При почти всички анкетираните присъства усещането, че са оцетени, уязвими и пренебрегнати от институциите, обществото, държавата.

Бележки:

1. В древността през Златишкия проход римляните са прокарали Римския друм “Калдърмата”, който свързва Сердика/София/ с Мелта/Ловеч. По късно през прохода преминават и войските на Александър Македонски, а в Средновековието – византийските императори. *Енциклопедия България, т.2, с.737; т.6, с382.*
2. По време на османското завоевание в Златица е разположен турски гарнизон, който охранява прохода и конака на мюдюрина. Сградата днес е възстановена като увеселително заведение. Със своите размери и представителност също говори за значимостта на селището в този период.
3. Несебър възниква през късната бронзова епоха като укрепен тракийски град. Около 5 в.пр.н.е. е заселен от гръцки колонисти, а през Средновековието преминава ту към Българската, ту към Византийската държава. *Енциклопедия България, т.4, с.578-579*
4. В Златица анкетираните с възмущение разказват за “предприятията на ромите” - производствени мощности за алкохол-менте. Показват цеховете и мутрите, които ги охраняват.